



*Міністерство освіти і науки  
України*

*Національна  
Академія Наук України*

*Полтавський національний  
технічний університет  
імені Юрія Кондратюка*

## **Збірник наукових праць за матеріалами**

**VII Всеукраїнської  
науково - практичної  
конференції**

**Проблеми  
й перспективи  
розвитку  
академічної  
та університетської  
науки**

# **VII**

9 - 12 грудня 2014 р.

**ББК Ч 481.42л0**  
**УДК 378.1: 001.89(06)**

Розповсюдження та тиражування без офіційного дозволу  
ПолтНТУ заборонено

**Редакційна колегія:**

В.О. Онищенко, д.е.н., професор;  
Ю.П. Бендес, д.пед.н., доцент;  
М.Л. Зоценко, д.т.н., професор;  
О.В. Комеліна, д.е.н., професор;  
О.Л. Ляхов, д.т.н., професор;  
І.А. Маркіна, д.е.н., професор;  
В.В. Муравльов, к.т.н., доцент;  
А.М. Павленко, д.т.н., професор;  
С.Ф. Пічугін, д.т.н., професор;  
В.В. Соловійов, д.х.н., професор;  
В.В. Шулик, д.арх., професор.

Збірник наукових праць за матеріалами VII Всеукраїнської науково-практичної конференції  
"Проблеми й перспективи розвитку академічної та університетської науки", 9 – 12 грудня  
2014 року – Полтава: ПолтНТУ, 2014. – 299 с.

*VII Всеукраїнська науково-практична конференція "Проблеми й перспективи розвитку академічної та університетської науки" проводилася в рамках виконання договору про співробітництво між Національною академією наук України та Полтавським національним технічним університетом імені Юрія Кондратюка.*

*До збірника увійшли матеріали доповідей, зроблених науковцями НАН України та ПолтНТУ на пленарному засіданні й на засіданнях секцій конференції. Представлені матеріали відображають результати спільних та скоординованих досліджень вчених НАН України та ПолтНТУ з актуальних проблем фізики, хімії, екології, геотехніки, гідродинаміки, міцності й надійності конструкцій, інформатики, автоматизації виробничих процесів, економіки та менеджменту, організації наукових досліджень, навчального процесу та підготовки наукових кадрів.*

*Для наукових, науково-педагогічних та інженерно-технічних працівників, аспірантів, магістрантів і студентів.*

**ББК Ч 481.42л0**  
**УДК 378.1: 001.89(06)**

*Матеріали друкуються мовами оригіналів.  
За виклад, зміст і достовірність матеріалів відповідають автори.*

**© Полтавський національний технічний  
університет імені Юрія Кондратюка**

*С.В. Онищенко, к.е.н., доцент кафедри  
фінансів і банківської справи  
Полтавський національний технічний  
університет імені Юрія Кондратюка*

## **ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБАЛАНСОВАНOSTI БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ПОЛІТИКИ БЕЗПЕЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ**

*У роботі досліджено особливості забезпечення збалансованості бюджетної системи та розглянуто ключові положення у впровадженні політики безпечного розвитку України.*

**Ключові слова:** бюджетна система, безпека, децентралізація, розвиток.

**Вступ.** Внутрішні й зовнішні шоки, а також ескалація конфлікту на сході країни негативно вплинули на розвиток економіки, знизили довіру та розбалансували фінансові ринки на кінець 2014 р. Економічна активність знизилася. Як наслідок, знецінення національної грошової одиниці та зростання адміністративних й ринкових цін, інфляція споживчих цін у 2014 р. прискорилося. Так, на кінець року вона досягла 25 % річних з огляду на те, що гривня знецінилася відносно долара США. Такі тенденції призвели до погіршення якості кредитного портфеля, що спричинило необхідність створення значних резервів. У 2014 р. відрахування в резерви банками стало вирішальним чинником збитковості банківської системи. Аналіз ситуації у фінансовій сфері України свідчить й про диспропорції її розвитку. У стратегічному плані фінансову безпеку гарантує лише конкурентоспроможна економіка. Здатність держави самостійно здійснювати фінансово-економічну політику відповідно до власних національних інтересів перебуває в основі фінансової безпеки держави. Зрозуміло, стійкість фінансової системи визначається рівнем дефіциту бюджету, платіжного балансу, зовнішнього та внутрішнього боргу, стабільністю цін, стійкістю банківської системи й національної валюти, рівнем розвитку ринку цінних паперів, масштабами інвестиційної діяльності тощо. На відміну від класиків економічної теорії, котрі вважали, що головним завданням фінансового управління є досягнення та збереження бюджетної рівноваги, сучасні економісти переконані, що питання полягає не у збалансуванні державного бюджету, а в тому, щоб бюджет балансував економіку.

**Виклад основного матеріалу.** Важливо своєчасно виокремлювати найсуттєвіші загрози бюджетній системі, на сьогодні це є: зубожіння населення, зменшення фінансових ресурсів домогосподарств, прибутку суб'єктів господарювання, доходної частини бюджетів усіх рівнів, ресурсів цільових фондів та ін. Для цього потрібно сприяти удосконаленню фіскальної системи, зменшивши податковий тягар для товаровиробників, що провокує несплату податків до бюджету та збільшує тіньовий сектор економіки, внаслідок чого недоотримується значна частина надходжень до бюджету й зростає його дефіцит. Це негативно відображається на розвитку економіки держави та рівні життя населення. З огляду на існування потреби в обсягах інвестиційних ресурсів держава не має можливості повною мірою фінансувати ці потреби. Отже, її роль насамперед полягає в частковому фінансуванні розвитку інфраструктури з метою створення сприятливих умов для приватних інвестицій. Великих коштів потребує реалізація державних та регіональних інноваційних програм, окремих інноваційних проектів у межах довгострокової стратегії інноваційного розвитку, фундаментальних досліджень.

Водночас, глобалізація світової економіки, ринкова лібералізація та збільшення

ступеня відкритості національної економіки актуалізують необхідність розроблення методології комплексного оцінювання рівня бюджетної безпеки держави з метою забезпечення своєчасного реагування державних органів управління фінансів на внутрішні й зовнішні дестабілізуючі чинники. Тому сучасні реалії в умовах викликів внутрішніх і зовнішніх загроз, поглиблення глобалізаційних процесів та динамічний розвиток світових фінансових відносин зумовлюють необхідність розв'язання важливої науково-прикладної проблеми забезпечення збалансованості бюджетної системи, а також розроблення та впровадження політики безпечного розвитку України. Вирішення цієї проблеми вимагає комплексного підходу та розробки першочергових заходів, що включають: посилення контролю за формуванням та використанням бюджетних коштів на всіх рівнях; впровадження бюджетної децентралізації та розширення повноважень місцевих органів влади у формуванні та використанні бюджетних ресурсів; оптимізацію видатків бюджету шляхом підвищення ефективності використання бюджетних коштів, зокрема через впровадження програмно-цільового методу.

На сучасному етапі державотворення в Україні головною метою є встановлення глибини зазначених вище процесів (децентралізації та централізації). Бажаним результатом постає: чітке розмежування сфер діяльності, функцій та відповідальності між центральним, регіональним і місцевим рівнями влади; узгодження процедур бюджетного процесу для ефективного надання публічних послуг; визначення послуг, які надає кожен рівень влади, чітке визначення власних та делегованих повноважень, виправлення невідповідності між повноваженнями щодо прийняття рішень і відповідальністю.

Процес децентралізації в Україні розпочато з прийняттям Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, законів України «Про співробітництво територіальних громад», але він є складним та потребує подальших зусиль у вирішенні труднощів та впровадженні реформ на всій території країни [1; 2; 3]. Аналіз перших результатів бюджетної децентралізації на місцевому рівні дає можливість стверджувати, що сільські ради можуть забезпечити переважно тільки функціонування органів управління. Але це не повинно стати причиною відмови від об'єднання територіальних громад, оскільки об'єднані громади, бюджети яких будуть прирівняні до бюджетів міст обласного значення та районів, і, крім названих податків, одержуватимуть ще й 60 % ПДФО та інші доходи. Крім того, об'єднання громад дасть змогу оптимізувати видатки на утримання апарату управління, а головне – значно покращить якість надання адміністративних і соціальних послуг населенню.

Комплексна реалізація передбачених напрямів реформування дасть змогу зробити бюджетну децентралізацію не основною метою державної політики, а дієвим інструментом державного управління в бюджетних відносинах та підвищенні ефективності надання суспільних послуг через делегування повноважень і забезпеченням автономності й фінансової спроможності органів місцевого самоврядування.

Реформа бюджетної системи України в напрямі бюджетної децентралізації потребує використання досвіду розвинутих країн щодо забезпечення фінансової автономії та фінансової незалежності місцевих органів влади. Цей процес має супроводжуватися передачею до місцевих бюджетів потужних джерел бюджетних надходжень та розширенням фінансової бази адміністративно-територіальних формувань. Проаналізовано практику формування й розподілу доходів місцевих бюджетів у європейських країнах і встановлено, що основу фінансової автономії органів місцевої влади цих країн покладено місцеві податки й місцеві надбавки до загальнодержавних податків. Децентралізація влади на принципах субсидіарності, як передбачено в Європейській хартії місцевого самоврядування, мінімізує участь

політичної влади у вирішенні місцевих питань, бо цими повноваженнями наділяються виборні представницькі органи [4; 9].

Досвід розвинутих країн доводить, що бюджетна децентралізація є найбільш ефективним та дієвим способом забезпечення фінансової автономії та фінансової стійкості місцевих органів влади, оскільки цей процес супроводжується передачею їм потужних джерел бюджетних надходжень, раніше закріплених за центральним урядом, та розширенням фінансової бази адміністративно-територіальних формувань. Вдало проведена бюджетна децентралізація сприяє нарощуванню фінансового потенціалу території, активізації інвестиційної діяльності, стимулюванню підприємницької активності, що в підсумку зміцнює економічний потенціал та забезпечує основу для зростання і розвитку.

Структурно-функціональні передумови бюджетної децентралізації та впорядкування видаткових повноважень органів місцевої влади зумовлюють подальше реформування нормативно-правової бази, передачу повноважень, функцій і компетентності від центрального уряду до органів місцевого самоврядування, що супроводжується передачею відповідних фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення ефективності системи управління.

Проблема оптимального перерозподілу повноважень і фінансових ресурсів між центральними та місцевими органами влади й самоврядування є однією з найактуальніших у контексті підвищення ефективності бюджетної системи України. Раціонально побудована та збалансована система бюджетних відносин є запорукою дієвості соціально-економічної політики держави, адже від адекватного забезпечення перерозподілу значних фінансових ресурсів і гнучкості способів їх використання великою мірою залежить стабільність економічного розвитку країни. Відповідно, негативними наслідками надмірної централізації бюджетної системи є низька якість і недостатнє фінансування соціальних благ, що надаються на місцевому рівні (освіта, охорона здоров'я, житлово-комунальні послуги). Видатки місцевих бюджетів на понад 70 % спрямовуються на виконання державних функцій (освіта, охорона здоров'я, культура, мистецтво, фізична культура та спорт. Відповідно, на виконання власне функцій місцевого розвитку – забезпечення функціонування житлово-комунального господарства, утримання дорожньої системи, управління комунальним майном, регулювання земельних відносин – залишається незначний обсяг коштів. У цьому плані бюджетна децентралізація має певні переваги над централізацією. Для цього місцеві податки повинні бути стабільними, не змінюватись щорічно. Це дасть змогу здійснювати на перспективу планування та прогнозування надходжень податків до регіону, а за рахунок отриманих фінансових ресурсів впливати на зростання або, навпаки, скорочення обсягів виробництва (у випадку екологічно небезпечних підприємств), їх модернізації.

Отже, зважаючи на те, що специфіка розвитку регіонів є неоднорідною, доцільність запровадження бюджетної децентралізації зумовлюється підвищенням ефективності функціонування бюджетної системи держави через організацію та надання суспільних послуг таким чином, аби вони максимально відповідали вподобанням населення. Суттєва диференціація місцевих бюджетів позначається за територіальною ознакою, розвитком інфраструктури, масштабом проведених реформ, що відбивається на збільшенні принципів розбіжностей у розподілі по країні податкового потенціалу, відмінностей у структурі потреб бюджетного фінансування, стані їхніх бюджетів. Така ситуація не є прийнятною, оскільки місцеві бюджети становлять джерело фінансування більшості державних видатків, насамперед соціального спрямування. Відповідно, негативними наслідками централізації бюджетної системи є низька якість і недостатнє фінансування соціальних благ, що

надаються на місцевому рівні (освіта, охорона здоров'я, житлово-комунальні послуги) [5; 6].

Нова система вирівнювання є стимулюючою, оскільки лише 50 % коштів бюджетів-донорів вилучається лише для вирівнювання спроможності інших територій, а не на користь державного бюджету. Нова система вирівнювання дає змогу залишити більшу частину коштів на місцях, а органи місцевого самоврядування стають більш незалежними у прийнятті управлінських рішень [7; 8]. Проте ризик недоотримання цих коштів місцевими бюджетами спричинятиме розбалансування бюджетів та знизить ефективність суспільних послуг, фінансованих із місцевих бюджетів. Таким чином, дослідження проблем використання бюджетних коштів на регіональному рівні дає змогу зробити висновок, що місцеві ради та громади виявилися не готовими до змін. Особливо це стосується процесу об'єднання громад та встановлення ставок податків і розподілу коштів в умовах нової системи вирівнювання та бюджетної децентралізації.

Зміцнити фінансове забезпечення місцевого самоврядування можна шляхом розроблення Міністерством фінансів України та Державною фіскальною службою України змін до бюджетно-податкового законодавства для запровадження механізму зарахування до місцевих бюджетів частини податку на прибуток підприємств, внесених до реєстру платників податків за місцем виробничих потужностей і ведення економічної діяльності, а не там, де мають юридичну реєстрацію.

Формування ефективного механізму бюджетного регулювання є однією з умов забезпечення бюджетної безпеки України. Світова практика доводить, що найефективнішими стали ті реформи, у яких був чітко узгоджений взаємозв'язок цілей та завдань державної політики, їх системність та прозорість. Однією з найважливіших проблем формування місцевих бюджетів України є забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів та формування міжбюджетних відносин, із метою підвищення рівня фінансової самодостатності шляхом посилення бюджетної децентралізації.

Еволюційне дослідження дефініції «бюджетна децентралізація» дає змогу встановити, що тлумачення цього терміна в широкому її розумінні зводиться до розподілу відповідальності між органами влади різних рівнів у процесі управління бюджетними коштами. У вузькому розумінні бюджетна децентралізація передбачає певну ступінь автономності місцевих органів влади, яка дає їм можливість виважено приймати рішення в бюджетно-податковій сфері. На нашу думку, бюджетна децентралізація – це система відносин, які виникають між різними рівнями влади в процесі розподілу повноважень щодо прийняття управлінських рішень із формування та використання бюджетних ресурсів, спрямованих на підвищення ефективності бюджетної політики на регіональному та місцевих рівнях.

Деволюція – найрозвинутіша форма децентралізації, коли певні функції та повноваження щодо суспільних справ місцевого значення законодавчо закріплюються за органами місцевого самоврядування, які отримують право ухвалювати власні рішення та виконувати їх під власну відповідальність, незалежно від центральних органів влади [9].

Початковий аналіз виконання місцевих бюджетів показує, що реалізація реформи бюджетної децентралізації, незважаючи на песимістичні настрої на стадії прийняття змін, дала позитивні результати. Передумови бюджетної децентралізації та впорядкування видаткових повноважень органів місцевої влади зумовлюють подальше реформування нормативно-правової бази, передачу повноважень, функцій і компетентності від центрального уряду до органів місцевого самоврядування, що супроводжується передачею відповідних фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення ефективності системи управління. Водночас, домінування особистих

інтересів над суспільними, невідповідність формування місцевих бюджетів завданням соціально-економічного розвитку територій ще тривалий час будуть основними характеристиками місцевого самоврядування в Україні.

**Висновки.** Головним завданням має бути створення спроможних та ефективних громад, які стануть таким самим каталізатором в Україні. Найголовнішим питанням нині є забезпечення спроможності громад концентрувати фінанси й спрямовувати їх на проекти регіонального розвитку а також формування паспортів територіальних громад. Децентралізація має стати каталізатором здійснення освітньої та медичної, житлово-комунальної реформ, підвищення енергоефективності національної економіки. Основними завданнями подальшого провадження бюджетної децентралізації в Україні, є: підтримка процесів об'єднання територіальних громад та підвищення їхньої спроможності, оскільки об'єднані територіальні громади отримають кращі фінансові умови та можливості для подальшого розвитку; передача повноважень на місця з метою оптимізації видатків: необхідно чітко розподілити повноваження та відповідальність на різних рівнях – громад, міста, району, області, зокрема у сфері освіти та охорони здоров'я.

#### *Література*

1. *Бюджетний Кодекс України: Верховна Рада України; Кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI (із змінами і доповненнями). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.*

2. *Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>.*

3. *Про співробітництво територіальних громад : Закон України від 17 червня 2014 р. № 1508-VII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>.*

4. *Wicksell, K. (1896, 1958), Finanztheoretische Untersuchungen, Jena: Gustav Fischer (English trans.: A new principle of just taxation, in R. Musgrave and A. T. Peacock (eds), Classics in the Theory of Public Finance, New York: St. Martin's Press, pp. 72–118.*

5. *Міністерство фінансів України. // Офіційний веб-портал. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/>*

6. *Бюджетний процес в Україні: стан та проблеми інституційного забезпечення: [монографія] / З. С. Варналій, Т. В. Бугай, С. В. Онищенко. – Полтава: ПолтНТУ, 2014. – 271 с.*

7. *Зубріліна В.В. Фінансово-бюджетна децентралізація: оцінка рівня та напрями розширення // Економічний простір :збірник наук. праць. №91. – Дніпропетровськ: ПДАБА: 2014. –С. 94-109.*

8. *Савчук Н.В. Міжбюджетні відносини в системі державних фінансів / Н.В.Савчук //Формування та ефективність використання фінансових ресурсів в економічній діяльності. Мат. міжнар. наук.-практ. конф.11-12 квітня 2014 р. – Чернігів, ЧНТУ. – С.93-95.*

9. *Herath T. N. Decentralization of Governance and Economic Development. Korea Review of International Studies. 2009. P. 27–49.*

<i>А.П. Калюжний, В.Д. Земогляд</i> ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ОЧИЩЕННЯ СТИЧНИХ ВОД З ПІДВИЩЕНИМ УМІСТОМ ЖИРУ (НА ПРИКЛАДІ ЛОС ПРАТ «ПОЕЗ – КЕРНЕЛ ГРУП») .....	56
<b>СЕКЦІЯ ЕКОНОМІЧНИХ НАУК</b>	<b>59</b>
<i>Volodymyr Onyshchenko, Svitlana Sivitska</i> ORGANIZATIONAL-ECONOMIC MECHANISM OF RENEWABLE ENERGY INVESTMENT PROJECTS IMPLEMENTATION .....	59
<i>Т.А. Заяць</i> СІЛЬСЬКЕ РОЗСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ .....	63
<i>В.П. Дубіщев, І.А. Островський</i> МОДЕРНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ТА ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ .....	68
<i>І.Б. Чичкало-Кондрацька</i> ТЕНДЕНЦІЇ ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ .....	73
<i>Т.І. Артёмова</i> МОДЕРНІЗАЦІЯ СЕКТОРУ НАУКОВО-ОСВІТНІХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ СВІТОВОГО ДОСВІДУ .....	79
<i>В.В. Микитенко</i> ПОТЕНЦІАЛ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ПРОБЛЕМИ ОЦІНЮВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ .....	82
<i>І.А. Брижань</i> СВІТОВИЙ ДОСВІД ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ .....	90
<i>С.В. Онищенко</i> ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБАЛАНСОВАНОСТІ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ПОЛІТИКИ БЕЗПЕЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ.....	95
<i>Ю.О. Заборовець</i> СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ БАНКІВСЬКОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	100
<i>А.Д. Глушко</i> МОДЕЛЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ РЕГУЛЯТОРНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ.....	104
<i>Л.О. Птащенко, О.А. Рудич</i> СУЧАСНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ КОНКУРЕНТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ.....	109
<i>I.A. Markina, N.V. Zos-Kior, D.V. Diachkov</i> GLOBALIZATION AND ECONOMIC AND SOCIAL CHANGES OF MACRO-LEVEL INDICATORS .....	114
<i>В.В. Гришко</i> АДАПТАЦІЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ДО ВИКЛИКІВ СЕРЕДОВИЩА – КЛЮЧОВА УМОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ .....	118
<i>К.В. Чичуліна, Л.І. Улич</i> ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ЯКОСТІ ПЕРСОНАЛУ ТА ТРУДОВОЇ АДАПТАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	124